

XIBOHO XA KHOTO YA VUMBIWA MAYELANA NA MIXAVISONKAMUXAKAXIBALO

Tshwane, 6 Hlangula 2023 – Khomixinara wa Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga (SARS), Ttn Edward Kieswetter, u amukerile xiboho xa Khoto ya Vumbiwa eka mhaka exikarhi ka Nu Africa Duty Free Shops (Pty) Ltd na Van'wana na Holobye wa Timali na Van'wana.

Mhaka yi pfukile loko Khomixinara wa SARS a boxile no mangala nxaniso eka sisiteme laha vadipulomati vo karhi a va xava folenkamuxakaxibalo na xihoko eAfrika-Dzonga no swi xavisa nakambe eka makete wa laha kaya. Milavisiso leyi yi pimanyetile leswaku nkwama a wu lahlekeriwa hi kwalomuya ka R100 million hi n'hweti.

Holobye wa swa timali u tivisile nxopaxopo eka makhomelo ma switolonkamuxakaxibalo, leswi nga ta katsa mpfuxeto wa tixedulu leti endliweke ehansi ka Nawu wa Khasitomo na Ekisayizi na Nawu wa VAT lowu lawulaka vaxavisinkamuxakaxibalo.

SARS kwalaho yi burisanile na switolonkamuxakaxibalo ku swi tivisa leswa yi lemukile nxaniso wa swihumelerisiwankamuxakaxibalo hi vanhu lava khomeke nsirheleleko wa xidipulomati na mikateko, no vula nsindziso lowu ringanyetiweke wa endlelo ro lawula swihumelerisiwa na ntundzo lowu lawulaka nxaviso n ku xaviwa ka xihoko na swihumelerisiwa swa fole hi vadipulomati.

Ku ololoxa nxaniso lowu, mihundzuluxo eka tixedulu ta Nawu wa Xibalo xa Mixavo na Milawu ya Khasitomo na Ekisayizi yi humesiwile leswaku vanhu va angula exikarhi ka Hukuri na N'wendzambahala 2020.

Holobye u pasisile mihundzuluxo eka tixedulu eka Milawu leyi tiviseke endlelo ro lawula swihumelerisiwa na ntundzo, leyi a yi fanele ku sungula ku tirh hi ti1 Mawuwani 2021.

N'hweti ku nga si tirhisiwa mihundzuluxo, vaxavisi va yisile xikombelo eKhotokulu. Swikombelo leswi swi tlhontlhile ku ya hi vumbiwa ka matimba lama Holobye a nga na wona [1] ku hundzuluxa tixedulu, ku kota ku lawula vuxavusi, ku katsa na phurosese leyi Holobye a yi landzeleleke ku hundzuluxa tixedulu leti. Vaxavisi va phikisanile na

leswaku phurosese a yi ri yi oma nhloko, yo ka yi nga twali no ka yi nga ri kahle hi maendlelo.

Khotokulu yi yimile na vaxavisi no kumisisa leswaku phurosese a yi nga ri kahle naswona swipimelo swa xinawu leswi nyikiweke Holobye a swi nga fambi ku ya hi vumbiwa.

Timhaka letimbirhi ti anakanyiwile hi Khoto ya Vumbiwa, naswona ahlulo wu nyiketiwile.

Khoto ya Vumbiwa yi pfumelelanile na phikisano wa Khomixinara wa leswaku nawu a wu fambi na vumbiwa, tanihileswi Vurhangeri byi lavaka xihatla xo tirha hi ku hatlisa ku lwa na nxaniso, na leswaku vulanguteri bya Palamende a byi nga katsiwangi: Khoto ya Vumbiwa yi kumile:

"Ndzi pfumelelana na Khomixinara leswaku mihundzuluxo leyi eka Tixedulu yi fanerile eku endliweni ka nawu wa swa timali lowu fambaka kahle no kotisa Vurhangeri ku tirha hi rivilo no hetiseka eku heriseni ka hansahansa kumbe nxaniso. Nghenelelo wa Palamende ehansi ka 48(6) ya Nawu wa Khasitomo wu fanerile ku endla matshalatshala ma va ma nkarhi wo leha kumbe ma nkarhi hinkwawo. Hi ku komisa, vurhumiwa bya swa nawu bya Holobye ku hundzuluxa Tixedulu a swi nga pfumeleriwangi ku ya hi vumbiwa. [Ndzimana 99]

...

Vurhangeri byi le ka xiyimo xo antswa swinene ku tlula Palamende ku amukela swilaveko na swikoxo swa siku na siku swo fambisa timhaka leti nga kona eka Tixedulu ta Khasitomo na Nawu wa VAT. Vurhumiwa bya Palamende byi tlakusa mfumontirhisano no ndlandlamuxa mfumo wo hetiseka, haswimbirhi swi nga swa nkoka eka swa vumbiwa. Palamende yi endlile xiboho xo twala laha swiyimo leswi humelelaka swi leriseke leswaku ntirho wo endla milawu hi xivumbeko xo hundzuluxa Tixedulu swi antswa wu tshikeriwa vativi na vusuhi bya vurhangeri. Eka swiyimo, A ndzi voni nchumu lowu nga kotekiki hi ku

---

[1] Vaxavisi va lavile xileriso xo tivisa xiyenge xa 75(15)(a)(i)(bb) xa Nawu 91 wa 1964 wa Khasitomo na Ekisayizi (Nawu wa Khasitomo) na xiyenge xa 74(3)(a) xa Nawu 89 wa 1991 wa Xibalo xa Mixavo (Nawu wa Xibalo xa Mixavo) laha swi nga fambisaneku na Vumbiwa naswona a swi le nawini. Swiyenge leswi swi nyika matimba eka Holobye ku hundzuluxa tixedulu eka Milawu.

ya hi vumbiwa. Leswi swi tano hikwalaho ka leswaku Palamende yi hlayisa vulanguteri byo hetiseka. [Ndzimana 100]

Khoto ya Vumbiwa yi tlhele yi tiyisisa leswaku xiboho xo sindzisa endlelo ro lawula swihumelerisiwa na ntundzo a xi nga ri xo oma nhloko, ku ka xi nga twali no ka xi nga ri kahle hi maendlelo. Khoto yi kumile leswaku, yi hlanganile na nxaniso, a swi boha eka vurhangeri ku lwa na nxaniso lowu na xikongomelo xo tivisa endlelo ro lawula swihumelerisiwa na ntundzo a ku ri xikongomelo lexi nga enawini.

Mayelana na phurosese leyi landzeleriweke, Khoto ya Vumbiwa yi kumile leswaku xitiviso xa ximfumo xi nyikiwile eka vumaki lebyi nyikiweke nkarhi wo hlamula. Eka ahlulo, Khoto yi langutisile eka ndzavisiso lowu endliweke hi Khomixinara, mitsundzuxo exikarhi ka SARS na DIRCO, eka humeso wa mihundzuluxo leyi ringanyetiweke na nxopaxopo wa Holobye eka swiringanyeto leswi kumiweke.

Emakumu, Khoto ya Vumbiwa yi kumile leswaku vulawuri bya vurhangeri byi fanele byi va na vulawuri lebyi faneleke ku hlamula hi rivilo na xihatla ku lwa na nxaniso naswona byi fanerile ku endla mihundzuluxo leyi lawulaka vumaki hi ku tirhisa hundzuluxo wa tixedulu eka Nawu wa Khasitomo na Ekisayizi. Phurosese leyi landzeleriweke hi Vurhangeri na SARS ku nga si tivisiwa endlelo ro lawula swihumelerisiwa na ntundzo yi kumekile ku va yi landzelerile phurosese ya kahle no twala.

Ahlulo lowu wu kombisa xikongomelo xa kungu ra SARS - SARS yi ta tirha hi ku tiboha na hi xihatla ku lwa na nxaniso na nxololo wa sisiteme ya xibalo na Khasitomo, naswona, hi ku endla tano, SARS yi ta tirha eka matimba ma yona ma nawu naswona hi ku landzela mitirho ya swa vumbiwa leyi hi yi pasisaka hi ku tsakela.

Ku kuma vuxokoxoko byo hlaya, u komberiwa ku tihlanganisa na SarsMedia@sars.gov.za.